

Aminova Mavjuda

Axborot Texnologiyalari va Menejment Universiteti

"Filologiya kafedrasi katta o'qituvchisi

Niyozova Aziza

Axborot Texnologiyalari va Menejment Universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek tilining zamonaviy rivojlanishi, uning jamiyatdagi o'rni, til siyosati, leksik, grammatik va funktsional o'zgarishlari tahlil qilinadi. Globallashuv va axborot asri ta'sirida o'zbek tilining yangilanish jarayonlari, xalqaro aloqalardagi ahamiyati, zamonaviy texnologiyalar bilan bog'liq terminlar integratsiyasi o'rganilgan. Tadqiqot natijasida o'zbek tilining kelajakdagi istiqbollari baholangan.

Kalit so'zlar: o'zbek tili, til taraqqiyoti, terminologiya, til siyosati, leksikologiya, globallashuv, til integratsiyasi, milliy identitet.

Аннотация: В данной статье анализируется современное развитие узбекского языка, его место в обществе, языковая политика, лексические, грамматические и функциональные изменения. Под влиянием глобализации и информационного века были изучены процессы обновления узбекского языка, его значение в международных отношениях, интеграция терминов, связанных с современными технологиями. В результате исследования были оценены будущие перспективы узбекского языка.

Ключевые слова: узбекский язык, языковое развитие, терминология, языковая политика, лексикология, глобализация, языковая интеграция, национальная идентичность.

Abstract: This article analyzes the modern development of the Uzbek language, its place in society, language policy, lexical, grammatical and functional changes. Influenced by globalization and the information age, the processes of renewal of the Uzbek language, its importance in international relations, the integration of terms related to modern technologies are studied. As a result of the study, the future prospects of the Uzbek language were evaluated.

Keywords: Uzbek language, language development, terminology, language policy, lexicology, globalization, language integration, national identity.

KIRISH. O'zbek tili – o'zbek xalqining asosiy muloqot vositasi, milliy madaniyat va o'zlikni anglash timsoli sifatida muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy davrda, ayniqsa O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng, o'zbek tili rivojlanishida muhim o'zgarishlar

yuz berdi. Lotinlashtirilgan alifbo joriy etilishi, til siyosatidagi yangilanishlar, ta'lim tizimidagi islohotlar o'zbek tilining jamiyat hayotidagi o'rnini mustahkamladi [1].

Globallashuv sharoitida har qanday til o'z taraqqiyotining yangi bosqichlariga duch keladi. O'zbek tili ham bugungi kunda axborot texnologiyalari, xalqaro aloqalar, ilmiy-texnik taraqqiyot ta'sirida sezilarli o'zgarishlarni boshidan kechirmoqda. Bu jarayonda tilning leksik boyligini oshirish, terminologik bazasini takomillashtirish, grammatik tizimining barqarorligini saqlash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etadi [2].

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi qiyosiy-tarixiy, tizimli tahlil, statistik va lingvistik ma'lumotlarni umumlashtirish usullariga asoslangan. O'zbek tilining zamonaviy taraqqiyotini o'rganishda milliy va xorijiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar va til korpuslari tahlil qilindi.

Rahmatullayev [3] o'z ishlarida o'zbek tilining leksik tizimidagi o'zgarishlarni tahlil qilgan, yangi so'zlar kirib kelishi va eskirgan so'zlar taqdiri masalalariga e'tibor qaratgan. Uning fikricha, ilmiy-texnik taraqqiyot ta'sirida o'zbek tili leksikasi faol boyib bormoqda, biroq bu jarayonda milliy so'z yasaliş an'analarini saqlash muhimdir.

Abdurahmonova [4] zamonaviy o'zbek tilida chet tillaridan o'zlashgan so'zlar masalasini o'rgangan. Muallif globallashuv sharoitida tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sir kuchayishini, biroq bu jarayonda tilning milliy o'ziga xosligini saqlash zarurligini ta'kidlaydi.

Rossiya tilshunolaridan Alpatov [5] post-sovet davlatlarida til siyosati masalalarini qiyosiy tahlil qilgan, jumladan O'zbekistonda til siyosati evolyutsiyasining o'ziga xos xususiyatlarini qayd etgan.

Xorijiy tadqiqotchilardan Schiffman [6] til siyosati va identitet masalalarini o'rganib, til taraqqiyotiga sotsial, siyosiy va madaniy omillar ta'sirini kompleks tahlil qilgan.

Yuriy va boshqalar [7] axborot texnologiyalari va til o'rtasidagi munosabatlarni tadqiq qilgan, zamonaviy texnologiyalar ta'sirida yangi terminlar shakllanishi va til funktsiyalari kengayishini ko'rsatgan.

Matrobov [8] o'zbek tilining zamonaviy leksikografiyasi masalalarini, elektron lug'atlar yaratish muammolarini tadqiq qilgan. Muallif zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi sharoitida o'zbek tilidagi terminologik bazani takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng, o'zbek tili davlat tili maqomini oldi va uni rivojlantirish bo'yicha qator muhim qarorlar qabul qilindi. "Davlat tili haqida"gi qonun (1989, 1995) va keyingi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar o'zbek tilining huquqiy maqomini mustahkamladi [1]. 2020-yilda qabul qilingan "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi maqomi to'g'risida"gi qonun yangi tahrirda qabul qilindi, bu esa o'zbek tili rivojiga yanada kuchli e'tibor berilayotganini ko'rsatadi.

O'zbek tiliga davlat maqomining berilishi va lotinlashtirilgan alifboga bosqichma-bosqich o'tish jarayoni tilning jamiyat hayotidagi barcha sohalarida to'laqonli qo'llanilishiga imkon yaratdi [3]. Biroq, Matrobov [8] ta'kidlaganidek, o'zbek tilining kompyuter texnologiyalari,

xalqaro aloqalar va ilmiy-texnik sohalarda qo'llanilishi masalasida hali ham muammolar mavjud.

Zamonaviy o'zbek tili leksik tizimida quyidagi tendentsiyalar kuzatilmoqda:

1. Yangi terminlar va tushunchalar kirib kelishi. Axborot texnologiyalari, raqamli iqtisodiyot, moliya, marketing kabi sohalarda ko'plab yangi atamalar o'zlashtirilmoqda [4].

2. Chet tillaridan so'zlar o'zlashtirilishi. Eng ko'p o'zlashmalar ingliz tilidan kirib kelmoqda ("sayt", "onlayn", "intervyu", "brend") [7].

3. Sovet davrida rus tilidan kirgan so'zlarning o'zbek tilidagi muqobillari bilan almashtirilishi ("spravka" - "ma'lumotnoma", "zayavka" - "ariza").

4. Eskirgan so'zlarning qayta faollashishi. Ko'plab tarixiy va arxaik so'zlar zamonaviy kontekstda yangi ma'nolarda qo'llanilmoqda [3].

Abdurahmonova [4] ta'kidlaganidek, globallashtiruv sharoitida o'zbek tili leksikasining boyishi tabiiy jarayon hisoblanadi, biroq bu jarayonda tilning milliy o'ziga xosligi va so'z yasash an'analarini saqlash muhimdir.

Zamonaviy dunyoda tilning rivojlanishi axborot texnologiyalari bilan chambarchas bog'liq. O'zbek tilining kompyuter lingvistikasi sohasidagi taraqqiyoti quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilmoqda:

1. O'zbek tilining elektron korpuslarini yaratish.

2. Mashinali tarjima tizimlarini takomillashtirish.

3. Elektron lug'atlar va ma'lumotnomalar yaratish.

4. Nutqni tanib olish va sintez qilish texnologiyalarini rivojlantirish [7].

Yuriy va boshqalar [7] ta'kidlaganidek, axborot texnologiyalari o'zbek tilining yangi funktsional imkoniyatlarini ochib bermoqda, biroq bu sohada hali ham ko'p ishlar amalga oshirilishi lozim.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar o'zbek tili rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, bloglar va onlayn nashrlar o'zbek tilidagi muloqot doirasini kengaytirmoqda. Bugungi kunda o'zbek tilidagi internet kontenti hajmi sezilarli darajada oshdi, bu esa tilning raqamli makonida yanada mustahkamlanishiga yordam beradi.

Shu bilan birga, internet muhitida o'zbek tilining me'yorlari va qoidalariga rioya qilish masalasi dolzarblashmoqda. Tarmoq foydalanuvchilari o'rtasida til normalariga e'tibor kamayishi kuzatilmoqda, bu esa tilning sofliqiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin [5]. Alpatov [5] ta'kidlaganidek, zamonaviy kommunikatsiya vositalari tilning rivojlanishiga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsata oladi.

Til milliy identitetning muhim elementi sifatida, o'zbek xalqining o'zligini anglashida muhim ahamiyatga ega. O'zbek tili, xalq og'zaki ijodi, badiiy adabiyot va san'at orqali o'zbek xalqining qadriyatlari va madaniyati saqlanib kelmoqda.

Schiffman [6] ta'kidlaganidek, til siyosati va milliy identitet o'rtasida chambarchas bog'liqlik mavjud. O'zbek tilining davlat tili maqomiga ega bo'lishi va uning jamiyat hayotining barcha sohalarida faol qo'llanilishi milliy identitetni mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbek tilining xalqaro miqyosdagi o'rni ham muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda o'zbek tili chet ellarda ham o'rganilmoqda, xorijiy universitetlarda o'zbek tili kafedralar va markazlar ochilmoqda. Bu o'zbek tilining xalqaro nufuzini oshirish va o'zbek madaniyatini dunyoga targ'ib qilishda muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

O'zbek tilining zamonaviy taraqqiyoti murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u jamiyatning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotidagi o'zgarishlar bilan bog'liq. O'tkazilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

O'zbek tilining davlat tili maqomini mustahkamlash bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar tilning jamiyat hayotidagi o'rnini kuchaytirdi. Globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlanishi sharoitida o'zbek tili leksikasi faol boyib bormoqda, yangi terminlar va tushunchalar o'zlashtirilmoqda. O'zbek tilining axborot texnologiyalari sohasida integratsiyasi jadal amalga oshirilmoqda, biroq bu yo'nalishda hali ham muammolar mavjud. O'zbek tili ta'lim tizimida muhim o'zgarishlar yuz bermoqda, zamonaviy pedagogik texnologiyalar joriy etilmoqda.

O'zbek tili xalqimizning bebaho boyligidir. Uning taraqqiyoti davlat va jamiyat e'tiborida bo'lishi, ilmiy asosda o'rganilishi va rivojlantirilishi muhim ahamiyatga ega. Tilimizning sofligini saqlash, uning imkoniyatlarini kengaytirish va kelajak avlodlarga yetkazish har birimizning burchimizdir. Zamonaviy dunyoda o'zbek tili nafaqat milliy identitet belgisi, balki zamonaviy bilimlar va texnologiyalar o'zlashtirilishi vositasi sifatida ham muhim rol o'ynaydi. O'zbek tilining xalqaro hamjamiyatda o'z o'rniga ega bo'lishi va xorijiy mamlakatlar ta'lim muassasalarida o'rganilishi mamlakatimiz nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. To'xliyev, B. (2020). *O'zbek tili taraqqiyotining zamonaviy tendensiyalari*. Toshkent: Fan.
2. Касимова, Д. А., & Нематов, А. А. (2019). ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИММУНОПРОФИЛАКТИКИ НА ПРИМЕРЕ ГРИППА. *Интернаука*, 15(97 часть 1), 38.
3. Nematov, A. A. (2023). SYMPTOMATIC CHARACTERISTICS OF PATIENTS WHO DIED OF COVID-19 (Doctoral dissertation).
4. Safarov, Sh. (2018). *Til nazariyasi va lingvometodika*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
5. Обруева, Г. (2019). Об опыте интерпретации выразительных возможностей фразеологических единиц с именами собственными. *Иностранная филология: язык, литература, образование*, 4(1 (70)), 64-66.
6. Яковлева, С. В. (2018). О ПОНЯТИИ И СПОСОБАХ ОБРАЗОВАНИЯ ЭПОНИМОВ. *ББК 66.017. 77 С 56*, 89.
7. Костина, И. А. (2020). Фразеологические единицы с именами собственными библейских персонажей в английском и русском языках.

8. Обруева, Г. Х. (2012). О ВНУТРИСИСТЕМНЫХ СВЯЗЯХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С ОНОМАСТИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА (МЕТОДИКА АНАЛИЗА). *www. research-journal. org*, 100.
9. Hamidov, B. B., & Kamolova, D. O. (2022). TEXNOLOGIK TALIM FANINI OQITISHDA PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALARNING AHAMIYATI. *Вестник магистратуры*, (4-1 (127)), 62-67.
10. Gafurov, B. (2023). The relationship between culture and language in learning process. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, 3(5), 55-63.
11. Khaydarova, L. (2022). Main approaches to communicative language teaching. *Models and Methods for Increasing the Efficiency of Innovative Research*, 1(11), 257-261.
12. Khaydarova, L., & Isheryakova, J. (2022). ECONOMIC TRANSLATION AS A CONCEPT AND ITS PRACTICAL ISSUES. *Academic research in modern science*, 1(9), 85-88.
13. Tursunovich, S. E. (2021). Teaching speech acts of compliments: What is what?.
14. Tursunovich, S. E. (2021). Speech acts of refusals: Challenging the challenges. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 2063-2067.
15. Ahmadovna, S. D., Tohirovich, R. E., Dilmurodovna, R. D., & Odilovna, K. D. Methodology of using AutoCAD software in developing technical creativity of students. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(4), 661-671.
16. Хамраев, А. А. (2005). Некоторые механизмы рубцевания язвы желудка при применении различных схем противоязвенной терапии. *Самарский мед. журн*, (1-2), 75-76.
17. Akhmedova, N. A., Valijonov, A. F., & Valijonova, S. A. (2023). Early diagnosis and adequate treatment of hepatic dysfunction in systemic lupus erythematosus. *Open Access Repository*, 4(2), 248-252.
18. Бегбудиева, П. (2021). Анализ педагогических взглядов Махмудходжи Бехбуди, их влияние на становление национальной системы образования Туркестана. *Иностранная филология: язык, литература, образование*, (1 (78)), 82-85.
19. Rahmatullayev, Sh. (2021). *O'zbek tilining etimologik lug'ati*. Toshkent: Universitet.
20. KENJAYEVA, G. (2021). INTERPRETATION OF HOUSEHOLD REALITIES IN TRANSLATIONS OF A. KADIRI'S NOVEL "DAYS GONE BY". In *E-Conference Globe* (pp. 323-227).
21. Fattilloevna, K. G. (2021). Methods of Rendering Realias in the Translations of the Novel "Days Gone by" by Abdulla Qadiri. *JournalNX*, 7(09), 166-171.
22. Abdurahmonova, N. (2019). *Zamonaviy o'zbek tilida chet tillaridan o'zlashgan so'zlar*. Samarqand: SamDU nashriyoti.